Bakı Dövlət Universiteti - 105

UOT 94(479.24)

SEVDA HÜSEYNOVA
tarix üzrə fəlsəfə doktoru,
Bakı Dövlət Universitetinin dosenti
sevdahuseyn@mail.ru

AZƏRBAYCAN XALQ CÜMHURİYYƏTİNİN XALQIMIZA BƏXŞ ETDİYİ ŞAH ƏSƏRİ: MİLLİ SƏRVƏTİMİZ BAKI DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

DOI: https://doi.org/10.36719/2708-065X/106/30-35

Bakı Dövlət Universiteti yarandığı gündən Azərbaycanın elmi-tədqiqat mərkəzinə çevrilmiş, 1930-cu illərdə SSRİ Elmlər Akademiyasının Azərbaycan bölməsi ilə sıx elmi əməkdaşlıq şəraitində fəaliyyət göstərmişdir. Tarixi həqiqətdir ki, o dövrdə bütün görkəmli alimlər həm universitetdə, həm də Akademiyanın elmi-tədqiqat institutlarında çalışırdılar. 1945-ci ildə BDU Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının təşkilində müstəsna rol oynamışdır. BDU-nun şanlı tarixinin ən böyük nəticələrindən biri də Azərbaycan xalqının təfəkküründə ən yüksək status qazanması sayıla bilər. Əslində dilimizdəki "universitet" termini BDU-nun yaradılması ilə vətəndaşlıq hüququ əldə etmişdir. Bu gün Azərbaycanda çox sayda universitetlər olsa da, xalqımız "universitet" deyəndə ilk növbədə BDU-nu nəzərdə tutur. Böyük fəxrlə deməliyik ki, BDU-nun məzunu olan ümummilli lider Heydər Əliyevin "Azərbaycan xalqının, Azərbaycan Respublikasının milli sərvəti və milli qüruru" adlandırdığı BDU 105 illik fəaliyyəti dövründə görkəmli şəxsiyyətlər yetişdirmişdir. Ölkəmizin elm, təhsil və mədəniyyət sahəsində Azərbaycanın intellektual potensialının formalaşmasında əvəzsiz xidmətləri olan BDU bu gün də müstəqil Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyini təmin edəcək gənc kadrların yetişdirilməsi kimi tarixi missiyanı uğurla davam etdirməkdədir!

Açar sözlər: Milli Hökumət, Parlament, milli ziyalılar, ali təhsil, Bakı Dövlət Universiteti.

Giriş. Azərbaycan dövlətçiliyi tarixinə şanlı səhifələr yazmış və qısa müddətdə şərəfli bir yol keçmiş Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti tariximizdə silinməz izlər buraxmış, az vaxt ərzində özünün dövlət mexanizmini yaradaraq, milli dövlət bayrağımızı ucaltmış oldu. Bolşeviklərin və ermənilərin yaratdığı daxili qarışıqlığa və iqtisadi vəziyyətin ağır olmasına baxmayaraq, AXC milli mədəniyyətin, təhsilin inkişafına da xüsusi önəm vermiş, bu vacib məsələlərə xüsusi diqqət yetirmişdir. Bu, milli demokratik ziyalılarımızın uzun illərdən bəri apardığı gərgin mübarizəsinin həyati təzahürü idi. Azərbaycan milli hökuməti yarandığı ilk günlərdən həlli mühüm olan bir sıra iqtisadi və siyasi problemlərlə üzləşsə də, xalqın maariflənməsi üçün çox ciddi addımlar atmış, bütün məktəblərdə təhsilin icbari olması və ana dilində aparılması sahəsində konkret tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu tədbirlərin içərisində bütün müsəlman Şərqində ilk avropa tipli ali məktəb kimi fəaliyyətə başlayan, Azərbaycan elmi, təhsil və mədəniyyəti tarixinə şanlı səhifələr yazmış, hazırda da Azərbaycan Respublikasının aparıcı ali təhsil müəssisəsi, elm məbədi olan Bakı Dövlət Universitetinin yaradılması xüsusi yer tutur.

Şərq dünyasına ilk respublikia məfkurəsini və demokratik idarə üsulu gətirən milli Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi nəhəng tarixi işlərdən biri, şübhəsiz Bakı Dövlət Universitetinin yaradılması olmuşdur. Dövrün ağır, mürəkkəb beynəlxalq şərtlərinə, xarici təhdidlərə, kəskin maliyyə və kadr çatışmamazlığına baxmayaraq, milli hökümət ölkədə təhsil və mədəniyyətin inkişafına xüsusi

diqqət yetirərək, ölkədə orta təhsil və ali təhsil müəssisələrinin yaradılması, ali təhsilli milli kadrların hazırlanması yönündə ciddi işlərin başlanmasına qərar vermiş oldu. Bunun da əsas səbəbləri Cümhuriyyət xadimlərinin hamısının bir nəfər kimi bu taleyüklü işdə, xalqın tarixində bu şanlı səhifənin açılmasında maraqlı olması, bunun xalqımızın, eləcə də milli dövlətçiliyimizin gələcək tarixi inkişafında çox böyük rol oynayacağına böyük inamı ilə izah etmək olar.

Beləliklə, milli hökümət qarşısında duran ən ciddi məsələlərdən biri olan ali təhsil müəssisələrinin yaranması və ali təhsilli milli kadrların hazırlanması işinə başlamağa qərar vermiş oldu. 1919-cu il aprelin 14-də Nəsib bəy Yusifbəylinin sədrliyi ilə yaradılan IV Hökümət Kabinetinin bu məqsədlə Parlamentə təqdim etdiyi Proqramda BDU-nun təsis edilməsi məsələsi ön plana çəkildi. Bu məsələ ilə bağlı hökumət Proqramında deyilirdi:..."Möhtərəm məbuslar! Məlumunuzdur ki, istiqlalımız, istiqbalımız həp maarifə bağlıdır. Əgər milli maarifimiz, milli məktəbimiz tərəqqi etməzsə, bizim üçün nicat ümidi qalmaz... Hökumət ali təhsili dəxi düşünmüşdür. Bunun üçün Ali Ziraət Məktəbi qanun layihəsi təsvibinizə təqdim edilmişdir. Tiflisdə bulunan Maverayi-Qafqaz Darülfününun paytaxtımıza nəqli üçün müzakirəyə girişilərək eylül ibtidaları tədrisata burada davam edilməsinə səy və iqdam ediləcəkdir. Darülfünumuzda təbii lisanımızın, tariximizin, ədəbiyyatımızın inkişafına xidmət edə biləcək kürsülər açılacaqdır" [2, s.447-448].

Nəsib bəy Yusifbəylinin Parlamentdəki bu çıxışından məlum olur ki, Hökumətin ali təhsil sahəsində əsas işlərindən biri Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun yaradılması, digəri isə vaxtilə Tiflisdə yaradılmış Zaqafqaziya universitetinin 1919-cu ilin iyununda Bakıya köçürülməsi məsələsi olmuşdur. Əlbəttə, Zaqafqaziya Universitetinin Bakıya köçürülməsi haqqında əvvəllər maarif naziri olmuş Nəsib bəy Yusifbəylinin rəhbərliyi ilə Azərbaycan nümayəndələri Gürcü Hökuməti ilə danışıqlar aparmışdı. Bundan əvvəl həmin danışıqlara maarif nazirinin müavini Həmid bəy Şahtaxtinski başçılıq etmişdi [3, s.86].

Universitet yaratmaq üçün başlanan hazırlıq işlərinə AXC nazirlər şurasının sədrləri F.Xoyski və N.Yusifbəyli, xalq təhsili naziri R.Qaplanov onun müavini H.Şaxtantinski başçılıq edirdilər [8]. Hələ 1919-cu ilin mayında R.Qaplanov məlumat vermişdir ki, hökumət universitet açmağın zəruri olduğunu möhkəm qət etmişdir və bu niyyətin həyata keçirilməsi üçün vəsait əsirgəməyəcəkdir [7, s.28]. Hökumətin böyük dövlət əhəmiyyəti verdiyi bu məsələ ilə bağlı xüsusi bir komissiya da yaradıldı. Ciddi maliyyə çətinliklərinə baxmayaraq, hökumət universitetin təşkilinə 5 milyon manat ayırdı və sonra, 1919-1920-ci tədris illəri ərzində 10 milyon 858 min manat pul xərcləmişdi [7, s.29].

1919-cu il aprelin 14-də təşkil edilən yeni Hökumət Kabinetində Baş nazir vəzifəsini Nəsib bəy Yusifbəyli, maarif naziri vəzifəsini isə əslən qumuq knyazı nəslindən olan, məşhur Sorbonna Universitetinin məzunu, sonralar BDU-nun təsis edilməsi ilə bağlı bütün çətinliklərin öhdəsindən bacarıqla gələn böyük ziyalı Rəşidxan Kaplanov tutdu [6, s.346]. Yeni Hökumət Proqramına uyğun olaraq Zaqafqaziya Universitetini (bəzi mənbələrdə "Tiflis Universiteti" adlandırılır) Bakıya köçməsi ilə bağlı uzun-uzadı danışıqların aparılması, universitetin rektoru V.İ. Razumovskinin tez-tez Bakıya gəlməsi o dövrdə bu ümummilli məsələni həll etməyə imkan vermədi. Nəhayət, AXC Hökumətinin razılığı ilə Xalq Maarif nazirliyi tərəfindən V.İ. Razumovski Bakıya Azərbaycanda müstəqi universitet təşkil etmək üçün yaradılmış Universitet Komissiyasına rəhbərliyə dəvət olunur. Dəvət V.İ. Razumovski tərəfindən məmuniyyətlə qəbul olunur. Həmin il aprelin sonunda V.İ. Razumovski Bakıya gəlir. Bu zaman artıq Azərbaycan Hökuməti xüsusi qərarla Xalq Maarif Nazirliyinə 1919-20-ci ilinin əvvəlinə kimi Bakıda Universitetin açılması məqsədilə lazımi qanun, qərar və digər hüquqi-normativ sənədlərin layihələrini hazırlamaq üçün komissiya yaratmağı, müvafiq təşkilati məsələləri həll etməyi tapşırdı. Bunu əsas tutan Xalq Maarif nazirliyi Universitet Komissiyasının tərkibini və Nizamnaməsini hazırlayıb Hökumətə təqdim edir.

Təxminən 2 aya yaxın bir müddətdə həmin qanun layihələri Parlamentin büdcə və digər komissiyalarında ətraflı müzakirə olunur. Bakıda universitet açılması məsələsi dövrü mətbuatın da baş mövzusuna çevrilir, mətbuatda qızğın müzakirələr gedir...Çox gərgin mübahisə və müzakirələrdən sonra Bakıda universitetin təsis edilməsi ilə bağlı qanun layihəsi Azərbaycan Parlamentinin 21 avqust 1919-cu il tarixli 67-ci iclasının gündəliyinə salınır. Bu tarixi iclasa sədirlik edən tanınmış pedaqoq Sultan Məcid Qənizadə Bakıda Universitet açılmasına dair Qanun layihələrinin müzakirəsinə başlamağı təkilif edir, katib Mehdi bəy Hacinski həmin sənədlərin məzmunu və mahiyyəti, komissiyalarda irəli sürülən təklif və edilən düzəlişlər barədə Parlamentə ətraflı məlumat verir. Müzakirələr başlanır.

Parlamentdə ilk söz alan "İttihad" fraksiyasının rəhbəri doktor Qarabəy Qarabəyov universitet təsis olunması haqqında qanun layihələrinin müzakirəsinin dayandırılmasını, layihələrin yenidən komissiyalara qaytarılmasını təklif edir, ümumiyyətlə isə, universitet açılmasının hələlik mümkünsüzlüyü barədə fraksiyası adından bəyanat verərək məsələnin səsə qoyulmasını sədrdən tələb edir [2, s.5-9].

Parlamentdə səsə qoyulan həmin təklif səs çoxluğu ilə qəbul edilir və universitetin təsis olunması ilə bağlı məsələ gündəlikdən çıxarılır. Universitetin 1919/20-ci dərs ilinin əvvəlində açılması haqqında Hökumətin planları və Universitet Komissiyasının gördüyü işlər təhlükə altına düşür. Bakıda universitet təsis etmək istəyən Cümhuriyyət qurucuları yaxşı dərk edirdilər ki, bu məsələ 1919/20-ci dərs ilinin əvvəllərinə kimi həll edilməsə, mütləq uzanacaq, sonrakı taleyi isə bilinməyəcəkdir. Bu narahatlığı və təhlükəni maarif naziri Rəşid xan Qaplanov belə ifadə edirdi: "Layihəni bərayi-tədqiq fraksiyalara göndərəcək, vaxt qayb olacaq, əmin olun ki, darüfünun bu sənə açılmayacağı kimi, gələcək sənə də açılmayacaqdır..." [2, s.24].

Digər tərəfdən ölkədaxili siyasi vəziyyət mürəkkəbləşmiş, ingilis qoşunları həmin ilin avqustun əvvəllərində Azərbaycanı tərk etmiş, Şimal təhlükəsi isə Vətənin başı üzərində "Demokl qılıncı" kimi asılmışdı. Məsələ çox ciddi idi: universitetin yaradılması mütləq və mütləq indi həll edilməli idi, əks halda bu məsələ də bir ideya olaraq tarixin arxivinə düşə bilərdi. Tarix və zaman göstərdi ki, universiteti yaradanlar onu min bir çətinliklə təsis etdilərsə də, bir neçə ali məktəbin (Kənd Təsərrüfatı İnstitutu, Pedaqoji İnstitut, Konservatoiya) təsisi ilə bağlı layihə sənədləri hazır olmasına baxmayaraq, onları gerçəkləşdirmək mümkün olmadı. Bütün bu tarixi reallığı və universitet açılmasının milli dövlətçiliyimiz, elm, təhsil və mədəniyyətimizin tərəqqisi üçün böyük əhəmiyyətini dərindən dərk edən Parlamentin bir çox üzvləri, siyasi və dövlət xadimləri Bakıda universitetin təsis edilməsinə dair qanun layihələrinin Parlamentin müzakirəsindən çıxarılması haqqında qərara qəti olaraq etiraz səslərini ucaltdılar. Parlamentdə böyük nüfuzu və çoxlu tərəfdarı olan Məmmədəmin Rəsulzadə ilk olaraq söz aldı və milli təhsil tariximiz üçün tarixi əhəmiyyətli bir çıxış edərək bidirdi ki, "Darülfününun faydalarından birisi də budur ki, burada bir kərə elmi bir müəssisə vücuda gələcək. Bununla məmləkətin məchul qalmış bir çox xüsusiyyəti öyrəniləcəkdir. Camaat arasında elmə və fənnə nə qədər həvəs artacaqdır. Digər tərəfdən xaricə getməyə imkanı olmayan tələbələr elm və fənn hasil etmək imkanında olacaqdır. Vaxtilə bu darülfünun milliləşəcək. Bununla bərabər arada türk dili ümumi surətdə məcburi olaraq keçiriləcək və öyrəniləcəkdir" [6, s.20]. Onun ardınca maarif naziri Rəşid xan Qaplanov, Səmədağa Ağamalıoğlu, Mustafa Məmmədov və başqaları çıxış edərək universitet açılmasının ümummilli, ümumdövlət və ümumbəşəri əhəmiyyətini əsaslandırdıqdan, nəhayət, 4 saatdan artıq sürən üzücü və gərgin mübarizədən, müzakirədən sonra Parlament öz qərarına yenidən baxmaq və universitet təsisinə dair qanun layihələrinin müzakirəsinə başlamaq haqqında qərar qəbul etmək məcburiyyətində qaldı.

Həqiqətən, 21 avqust 1919-cu il BDU-nun, bütövlükdə Azərbaycan təhsili, elm və mədəniyyəti tarixinin ən mürəkkəb, ən gərgin, lakin ən şərəfli günlərindən biri oldu. Sonralar V.İ. Razumovski bu tarixi hadisələri xatırlayaraq həmin məsələnin müsbət həllində fədakarlıq, əsl vətənpərvərlik nümunəsi göstərən cümhuriyyət qurucularını "universitetin və maarifin dostları" adlandırır, onlar içərisində Nəsib bər Yusifbəylini, Fətəli xan Xoyskini, Məmmədəmin Rəsulzadəni, Rəşid xan Kaplanovu, Həsən bəy Ağayevi, Səmədağa Ağamalıoğlunu, Əhməd bəy Pepinovu, Cəmo bəy Hacinskini və başqalarını xüsusi olaraq nəzərə çatdırırdı...

Bakıda universitet açılmasını müdafiə edən "milli ziyalı elitamız" həmin elm-təhsil ocağını milli-müstəqilliyin, demokratik, azad, dünyəvi dövlətin əsas atributlarından və təsisatlarından biri sayır, bunun vasitəsilə xalqın intellektual potensialının, elm, təhsil və mədəniyyətin, milli ruhunun, milli özünüdərkinin inkişaf etdirilməsinə, millətimizin müstəqil və azad yaşamağa layiq olduğunu bütün dünyaya sübut etməyə xidmət edəcəyinə inanırdılar. Universitet açmağın əleyhdarlarına cavab olaraq maarif naziri Rəşid xan Qaplanov belə demişdi: "Biz məsələni dövlətin mənafeyi nöqteyi-nəzərindən tədqiq və mülahizə etməliyik. Biz cəhanə elan edirik ki, hürr yaşamağa haqlı müstəqil millətik, bunu yalnız elanımız kafi deyildir. Təzahüratı-milliyətimizi daha ziyadə təhdid etmək və onu atiyə hazırlamaq lazımdır. Bu millətin ruhunu bu surətdə yüksəldərsək, əmin olalım ki, istiqbalda-fənalıqların önünü almış və millətimizi sahil-səlamətə şövq ilə fəlakətdən qurtarmış oluruq. Bulunduğumuz əsrdə yaşaya bilmək vəsaiti-maddiyyatdan ziyada vəsaiti-mənəviyyəyə olan elmə mü-

vəffəqdir... İştə o, ruhu yüksəldəcək bir elm ocağı lazımdır ki, o da darülfünundan başqa bir şey deyildir... Darülfünun mövcudiyyəti ilə biz Vətənimizi daha başqa surətdə Avropaya qarşı göstərəcək və yaşamağa layiq bir millət olduğumuzu da bir surətlə əda və isbat edəcəyik" [2, s.25].

Etiraf etməliyik ki, əvvala, universitetə, bütövlükdə təhsilə belə münasibət bu gün də öz əhəmiyyətini saxlamaqdadır. İkincisi, universitetdə tarixi reallıq üzündən, milli kadrlar olmadığından tədrisin rus dilində olacağını milli faciə kimi qələmə verənlərə qarşı haqq səsini ucaldan "universitetin və maarifin dostları" belə hesab edirdilər ki, tədrisin rus dilində olması millətin və dövlətin mənafelərinə heç bir xələl gətirməz, əksinə bu prosesə tez başlamalıyıq ki, az müddətdən sonra milli kadrlarımız yetişsin. Dünyanın bir çox ölkələrində yeni yaranan universitetlərin də ilk mərhələlərində əcnəbi dildə təhsil vermələri artıq sınanmış təcrübə idi. Universitet hansı dildə olmasına baxmayaraq, o, Azərbaycan dövlətinə, xalqına, Vətəninə xidmət edəcəkdi. M.Rəsulzadə bu məsələdən danışarkən deyirdi: "Onların dəfələrlə rus elmi, rus mədəniyyəti - deyə təkrar etmələri əfkarı-ümumiyəni qorxudamaz. Dünyada rus elmi deyil, beynəlmiləl bir elm var. Biz beynəlmiləl elmi hər bir millətin ağzından eşitdiyimiz kimi, rus professorlarının ağzından da öyrənə bilərik. Çünki bizə elmi və fənni Çində belə olsa, öyrənməyi tövsiyyə etmişlər. Vəqtilə bu darülfünun get-gedə milliləşəcək... Heç bir millət tarixən ilk addımında milli darülfünuna sahib olmamışdır. Darülfünun hansı dildə olsa da olsun açıb oxumalıyıq..." [2, s.13].

BDU-nun təsis edilməsinə dair qanun layihələrinin müzakirəsinə başlanması haqqında məlum qərardan sonra həmin məsələ Parlamentin 25 avqust və 1 sentyabr 1919-cu il tarixli 68-ci və 70-ci iclasında ətraflı müzakirə olunaraq, sonuncu iclasda "BDU-nun təsis olunması haqqında Qanun qəbul edilir. Qanun 10 maddədən ibarət idi və qanunda göstərilirdi ki, universitet şərq şöbəsilə tarix, fizika-riyaziyyat, filologiya, hüquq və tibb fakültələrindən ibarət təsis edilir (1-ci maddə). 2-ci maddəyə əlavə olunan qeyddə isə Azərbaycan dilinin bütün fakültələrində məcburi olduğu göstərilirdi. 8-ci maddə də xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi. Belə ki, Qafqaz və digər universitetlərin dinləyicilərini qanunla təhsil dövründə müəyyən edilmiş əlavə sınaqlar keçmək şərti ilə Bakı universitetinin müvafiq kurslarına qəbul zamanı Azərbaycan vətəndaşları üstünlük alırdı [5, s.59]. Azərbaycan Parlamentində 18 sentyabr 1919-cu il tarixindən "BDU-nun Nizamnaməsi"nin oxunuşuna başlanmış, gərgin müzakirədən sonra ayın 29-da təsdiq edilmişdir. Tarixi fakt kimi onu da yada salmalıyıq ki, "BDU-nun təsis edilməsi haqqında Qanun" görkəmli pedaqoq, Parlamentin sədr müavini Sultan Məcid Qənizadə, "BDU-nun Nizamnaməsi" isə tanınmış ziyalı, Parlamentin sədr müavini doktor Həsən bəy Ağayev tərəfindən imzalanmışdır. Azərbaycan Parlamentinin BDU-nun təsis edilməsi haqqında qanunun qəbulu zamanı çıxış edən və həmin qərarı "təkcə Azərbaycan üçün deyil, bütün islam dünyası üçün böyük tarixi hadisə kimi" qiymətləndirən universitetin ilk rektoru professor V.İ.Razumovski sonralar bu məsələnin tarixindən danışarkən böyük iftixar hissiylə: "Azərbaycan öz ali təhsil ocağını yaratdı. Türk (Azərbaycan) xalqının tarixinə yeni parlaq səhifə yazıldı. Avropa ilə Asiyanın qovşağında yeni çıraq yandı" [6, s.467].

Universitet haqqında hər iki qanunda bu günümüz və tarixi keçmişimiz üçün əhəmiyyətli olan bir prinsipal məsələyə də toxunmaq istərdik. Əvvəla, hər iki sənəddə BDU-nun statusu muxtariyyət səlahiyyətli elm-tədris müəssisəsi kimi müəyyənləşdirilmişdir ki, bu status AXC Hökumətinin demokratik prinsiplərə nə qədər diqqət və hörmətlə yanaşdığını göstərir. Bu muxtariyyət statusu Parlamentdə müzakirə olunarkən bir çoxları onun əleyhinə çıxmış muxtariyyət hüququndan sui-istifadə ediləcəyini səbəb gətirmişdilər. Bu fikrə etirazını bildirən M.Rəsulzadə Parlamentdəki çıxışında deyirdi: "Onların muxtariyyəti siyasi bir muxtariyyət deyil, Nizamnamə daxildə elmi muxtariyyətdır. Əgər biz bu elmi muxtariyyətı haiz heyətə elmlə əlaqəsi olmayanları daxil edərsək, bu doğru olmayacaqdır. Hər halda şimdiki zamanda nöqsanları ilə bərabər, darülfününu bu şəkildə qəbul edib, ona muxtariyyət verilməlidir" [1, s.92].

Nəticə. BDU yarandığı gündən Azərbaycanda elmi-tədqiqat mərkəzinə çevrilmiş, 1923-cü ildə yaradılan "Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti" ilə, sonralar elmi-Tədqiqat İnstitutu ilə, nəhayət, 30-cu illərdə isə SSRİ elmlər akademiyasının Azərbaycan filialı ilə birlikdə, sıx elmi əməkdaşlıq şəraitində fəaliyyət göstərmişdir. Tarixi həqiqətdir ki, o zamanlar görkəmli alimlərin hamısı eyni zamanda həm universitetdə, həm də Akademiyanın elmi-tədqiqat institutlarında çalışırdılar. 1945-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının təşkilində BDU-nun müstəsna rolu olmuşdur. Belə ki,

akademiyaya seçilən ilk 15 həqiqi üzvdən 6 nəfəri universitetin məzunu və professoru idi. Bu gün müstəqil Azərbaycanda aparıcı ali məktəblərin önündə gedən BDU özünün 105 illik şanlı, şərəfli tarixinin müasir mərhələsini yaşayır, dünya təhsil məkanına inteqrasiya yolunda uğurlu addımlar atır.

BDU-nun bir əsirlik şanlı tarixinin ən böyük yekunlarından biri bu təhsil ocağının Azərbaycan xalqının təfəkkür və düşüncəsində ən yüksək statusa yiyələnməsi sayıla bilər. Əslində dilimizdə "universitet" termini BDU-nun yaranması ilə vətəndaşlıq hüququ qazanıb. Bu gün Azərbaycanda çoxlu universitetlər olsa da, xalqımız "universitet" deyəndə, ilk növbədə BDU-nu nəzərdə tutur. Bu, o deməkdir ki, bu ali təhsil və elm məbədi milli təfəkkür və düşüncə səviyyəsində də "universitet" statusu qazanıb, milli mentalitetimizin aparıcı amillərindən birinə çevrilib. Düşünürük ki, BDU-nun keçdiyi tarixi yola, onun böyük fəaliyyətinə xalqımızın verdiyi ən yüksək qiymət budur...Azərbaycan xalqının ən yüksək təhsil, elm mərkəzi saydığı BDU-nun yaranması hələ XIX əsrin ikinci yarısından başlayan və XX əsrin əvvəllərində geniş vüsət alan müasir, Avropa tipli təhsil müəssisələri yaratmaq, bütövlükdə müasirləşmək uğrunda gedən milli maarifçilik, milli azadlıq mübarizəsinin yekunu kimi bu mübarizəyə rəhbərlik edən mütəfəkkir şəxsiyyətlərin böyük fəaliyyətləri nəticəsində təsis olunub. Bu gün birmənalı şəkildə bildirməliyik ki, BDU çağdaş Azərbaycan dövlətçiliyi tarixinə şanlı səhifələr yazmış Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti Hökumətinin milli təhsil və dövlət quruculuğu sahəsində apardığı siyasətin real nəticəsi olaraq yaranmışdır. BDU, sözün həqiqi mənasında, AXC-nin xalqımıza bəxş etdiyi şah əsəri, Cumhuriyyət qurucuları olan Avropa təhsilli dövlət xadimlərinin millətimizə ölməz ərməğanı, əvəzsiz töhfəsi, Milli Hökumətin əbədi yadigarıdır...

İftixar hissi ilə deməliyik ki, BDU-nun məzunu, ümummilli lider Heydər Əliyevin "Azərbaycan xalqının, Azərbaycan Respublikasının milli sərvəti, milli iftixarı" adlandırdığı BDU fəaliyyət göstərdiyi 105 ildə, ölkəmizin elm, təhsil, mədəniyyət sahələrinə görkəmli şəxsiyyətlər bəxş etmiş, Azərbaycanın intellektual potensialının formalaşmasına əvəzsiz töhfələr vermiş, bu gün də müstəqil Azərbaycanın işıqlı gələcəyini təmin edəcək gənc kadrların yetişdirilməsi yolunda tarixi missiyasını uğurla davam etdirməkdədir!

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1918-1920: I cild: Parlament (Stenoqrafik hesablar). Bakı, Azərnəşr, 1996, 976 s.
2. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1918-1920: II cild: Parlament (Stenoqrafik hesablar). Bakı, Azrnəşr, 1998, 992 s.
3. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası. II cild, Bakı, Lider nəşriyyatı, 2005, 472 s.
4. Azərbaycan Demokratik Respublikası. Azərbaycan hökuməti: 1918-1920. B., Gənclik, 1990, 96 s.
5. N.Nəsibzadə. Azərbaycan Demokratik Respublikası. B., Elm, 1990, 94 s.
6. N.Yaqublu. Cümhuriyyət qurucuları. B., Nurlar NPM, 2018, 504 s.
7. B.Nəcəfov. Azərbaycan Demokratik Respublikası. B., 1992.
8. V.Quliyev. Cumhuriyyət naziri: Rəşid xan Qaplanov. - www.kitabxana.net/03.10.2010.

СЕВДА ГУСЕЙНОВА
доктор философии по истории,
доцент Бакинского Государственного Университета

ШЕДЕВР, ПОДАРЕННЫЙ АДР НАШЕМУ НАРОДУ: БАКИНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

С момента своего создания БГУ стал научно-исследовательским центром Азербайджана, а в 1930-е годы действовал в тесном научном сотрудничестве с Азербайджанским отделением Академии наук СССР. Исторический факт, что в то время все видные ученые работали как в университете, так и в научно-исследовательских институтах Академии. В 1945 году БГУ сыграл исключительную роль в организации Национальной академии наук Азербайджана. Одним из величайших результатов славной истории БГУ можно считать обретение высочайшего статуса в мышлении азербайджанского народа. Фактически термин «университет» в на-

шем языке получил право гражданства с созданием БГУ. Хотя сегодня в Азербайджане много университетов, когда наши люди говорят «университет», они имеют в виду в первую очередь БГУ.

Мы должны с большой гордостью сказать, что за 105 лет деятельности БГУ, который общенациональный лидер Гейдар Алиев, выпускник БГУ, назвал “национальным богатством и национальной гордостью азербайджанского народа, Азербайджанская Республика”, он дал выдающиеся личности в области науки, образования и культуры нашей страны. Именно успешно продолжить историческую миссию воспитания молодых кадров, которые внесли неоценимый вклад в формирование интеллектуального потенциала Азербайджана и обеспечат счастливое будущее независимого Азербайджана!

Ключевые слова: Национальное правительство, Парламент, интеллектуалы демократии, высшее образование, Бакинский Государственный Университет.

SEVDA HUSEYNOVA
Doctor of Philosophy in History
Associate Professor at Baku State University

A MASTERPIECE DONATED BY THE ADR TO OUR PEOPLE: BAKU STATE UNIVERSITY

Since its creation, BSU became a scientific research center of Azerbaijan, and in the 1930s it acted in close scientific cooperation with the Azerbaijani branch of the USSR Academy of Sciences. It is a historical fact that at that time all prominent scientists worked both at the university and at the research institutes of the Academy. In 1945, BSU played an exceptional role in the organization of the National Academy of Sciences of Azerbaijan. One of the greatest results of the glorious history of BSU can be considered the acquisition of the highest status in the thinking and thinking of the Azerbaijani people. n fact, the term “university” in our language received the right of citizenship with the creation of BSU. Although today there are many universities in Azerbaijan, when our people say “university”, they mean primarily BSU.

We must say with great pride that for 105 years of activity of BSU, which national leader Heydar Aliyev, a graduate of BSU, called “the national wealth and national pride of the Azerbaijani people. Republic of Azerbaijan", he gave outstanding personalities in the field of science, education and culture of our country. It is to successfully continue the historical mission of educating young personnel who have made an invaluable contribution to the formation of the intellectual potential of Azerbaijan and will ensure a happy future for independent Azerbaijan!

Keywords: National government, Parliament, intellectuals of democracy, higher education, Baku State University.

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 15 oktyabr 2024-cü il.
Məqalə Redaksiya heyətinin qərarı ilə nəşr edilib.